

Evaluering af Familiekurserne København

En familieskole under Børne- og Ungdomsforvaltningen
i Københavns Kommune

2013

Evaluering af Familiekurserne København

En familieskole under Børne- og Ungdomsforvaltningen
i Københavns Kommune

2013

**Evaluering af Familiekurserne
København**

© 2013 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-735-9

Indhold

Forord	5
1 Indledning	7
1.1 Om FKK	7
1.2 Formål	8
1.3 Undersøgelsens design	8
1.3.1 Indsatsteori for FKK-forløbet	8
1.3.2 Dataindsamling	12
1.4 Rapportens opbygning	12
2 FKK-forløbet og udvikling af viden	13
2.1 Opstartsforløbet	13
2.1.1 Opstartsmøder	13
2.2 16-ugersforløbet	15
2.2.1 Målskemaet	15
2.2.2 Familieaktiviteter	16
2.2.3 Skolearbejde på FKK	17
2.2.4 Flerfamiliegruppen	18
2.2.5 Klassemøder	19
2.2.6 Samarbejde mellem FKK-lærere og hjemskolelærere	20
2.3 Opfølgingsforløbet	21
2.3.1 Netværksmøder	21
3 Udvikling af adfærd	22
3.1 Omgivelsernes støtte	22
3.1.1 FKK-forældrenes støtte	22
3.1.2 Hjemskolelærernes støtte	23
3.1.3 Hjemskoleelevernes støtte	23
3.2 FKK-elevens adfærd	24
4 Inklusion af FKK-eleven	26

Forord

Denne evaluering er rekvireret af Familiekurserne København (FKK) og Børne- og Ungdomsforvaltningen i Københavns Kommune og er gennemført af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA).

FKK er en familieskole under Børne- og Ungdomsforvaltningen og er en del af Københavns Kommunes tidlige, forebyggende inklusionsindsats og henvender sig til elever i alderen 6-15 år, som mistrives i folkeskolen. Siden 1. januar 2011 er FKK blevet tilbudt på fire afdelinger i Københavns Kommune.

Formålet med evalueringen er på et systematisk grundlag at vurdere, om og hvordan FKK-forløbet virker. Det vil sige, om FKK-indsatsen sikrer, at flere af de elever, der har det svært i folkeskolen, forbliver i almenmiljøet. Først og fremmest ved at eleverne har tilegnet sig viden og tillært sig en adfærd, der gør dem i stand til dette. Dernæst ved at omgivelserne har tilegnet sig viden og tillært sig en adfærd, der støtter elevens inklusion i almenmiljøet.

Evalueringen er gennemført som en virkningsevaluering, hvilket indebærer, at den tager udgangspunkt i en række begrundede antagelser, det vil sige en indsats-teori, der beskriver, hvordan man forventer, at de indsatser, der er iværksat af FKK og samarbejdspartnere, fører til målet for indsatsen.

Inklusion af FKK-eleven

Evalueringen viser, at langt de fleste af FKK-eleverne er inkluderet i almenmiljøet ved FKK-forløbets afslutning. Evalueringen viser dog også, at der blandt hjemskolelærerne og forældrene til flere af de FKK-elever, som fortsat er i almenmiljøet, er usikkerhed om, hvorvidt almenmiljøet er det rette sted for FKK-eleven at være.

Det overordnede billede, som evalueringen tegner af FKK-forløbet, er meget positivt. FKK-forløbet er i mange tilfælde en brugbar indsats, som støtter op omkring de udsatte elever, og som derved er med til at sikre, at de kan forblive i almenmiljøet.

FKK-lærernes tilgang på opstartsmøderne

På tværs af interviewene fremhæves det som positivt, at FKK-lærernes ressourceorienterede og anerkendende tilgang til elevens udfordringer på opstartsmøderne opbygger en fornyet tro på en positiv udvikling, og at udarbejdelsen af mål i forlængelse af dette skaber en fælles forståelse af samarbejdet omkring eleven.

”Skarpere på de familiære roller”

FKK-forældrene fremhæver familieaktiviteterne og skolearbejdet som meget betydningsfulde og lærerige aktiviteter i FKK-forløbet, der gør dem ”skarpere på de familiære roller”. Dette skyldes dels FKK-lærernes måde at støtte og vejlede FKK-familierne på, dels muligheden for at observere og lære af hinandens håndtering af forskellige udfordrende situationer, imens de finder sted.

Trygge rammer skaber åbenhed

Det har været vigtigt for udbyttet af samtalerne i flerfamiliegruppen, at FKK-lærerne har skabt trygge rammer, der blandt andet handler om, at FKK-forældrene ikke føler sig under anklage. Dette har givet FKK-familierne lyst til og mod på at åbne op for deres personlige erfaringer og dele dem med hinanden.

For stor variation i brugen af målskemaet

I de tilfælde, hvor målskemaet bruges kontinuerligt og som grundlag for dialog, vurderes det positivt som et værktøj til at tydeliggøre FKK-elevens progression og styrke samarbejdet omkring eleven. Der er eksempler på, at målskemaet hverken er blevet brugt tilstrækkeligt eller regelmæssigt og derfor ikke har kunnet bruges som grundlag for dialog og samarbejde omkring FKK-eleven.

Opfølgingsforløbet gennemføres meget forskelligt

Det er meget forskelligt, i hvilket omfang opfølgingsforløbet gennemføres. Der er flere eksempler på uklarhed blandt hjemskolelærere og FKK-forældrene omkring omfanget og nødvendigheden af denne indsats. Dermed er det meget forskelligt, om det vurderes, at opfølgingsforløbet fører til, at FKK-eleven, FKK-forældrene og hjemskolelærerne får viden om, hvordan FKK-elevens udvikling kan fastholdes og understøttes efter 16-ugersforløbet.

1 Indledning

Familiekurserne København (FKK) er en familieskole under Børne- og Ungdomsforvaltningen og en del af Københavns Kommunes tidlige, forebyggende inklusionsindsats og henvender sig til elever i alderen 6-15 år, som mistrives i folkeskolen. Siden 1. januar 2011 er FKK blevet tilbudt på fire afdelinger i Københavns Kommune. De fire afdelinger kaldes Østerbro, Amager, Brønshøj og Bavnehøj. Formålet med FKK er at sikre, at udsatte elever i folkeskolen via et ophold på FKK kan forblive i almenmiljøet.

FKK og Københavns Børne- og Ungdomsforvaltning har bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at foretage en ekstern evaluering af FKK. Denne evaluering er gennemført af evalueringskonsulent Jonas Larsen-McAlpine (projektleder) og evalueringskonsulent Caspar Theut.

1.1 Om FKK

Det samlede FKK-forløb er et tilbud til børn og deres forældre, der består af et opstartsforløb, selve familiekursusforløbet af 16 ugers varighed og et opfølgingsforløb på seks måneder.

På FKK deltager eleven og vedkommendes familie 2-3 dage om ugen (enten to hele dage eller tre formiddage),¹ mens eleven de resterende dage er i sin hjemklasse. Østerbro og Amager startede som formiddagstilbud (kl. 8-13), mens Brønshøj og Bavnehøj startede som heldagstilbud (kl. 8-15). Eleverne visiteres som hovedregel til den afdeling, der ligger tættest på deres hjemskole. I foråret 2012 blev det besluttet at ændre kursusdagene, således at alle 4 afdelinger nu er et toda-
gestilbud (kl. 8-15).

Optagelse på familiekurserne sker, ved at skolelederen på elevens folkeskole henviser den pågældende elev til et visitationsudvalg, der vurderer, om eleven er i målgruppen for et familiekursus, og om eleven via et ophold på FKK vurderes at kunne forblive i almenmiljøet. Der er løbende optagelse på FKK og visitationsmøde ca. hver anden måned. Skolesocialrådgivere og PPR-psykologer har ofte en rådgivende rolle i processen, op til at et barn henvises til FKK. FKK har derfor et tæt samarbejde med skolesocialrådgiverne og PPR-psykologerne.

En forudsætning for optagelse er, at mindst en af barnets forældre kan deltage i FKK-forløbet, og at elevens lærere på hjemskolen har tid til og mulighed for at gå ind i samarbejdet omkring barnet og bidrage til den inklusionsfremmende indsats. FKK er således et tilbud, der omfatter og inddrager de skoler og familier, der deler en fælles bekymring for et barns udvikling og trivsel, og som derfor har en fælles interesse i at samarbejde om fortsat at kunne inkludere barnet i en normalklasse.

Inden FKK-forløbet igangsættes, afklares forældrenes forsørgelsesgrundlag. Det vil sige, at forældre, som søger løngodtgørelse i Socialforvaltningen, skal have tilsagn om, at løngodtgørelsen er bevilget, og forældre på kontanthjælp eller dagpenge skal have udsendt aktivering eller lignende aftaler i jobcenteret. Denne afklaring hjælper skolesocialrådgiverne med.

FKK bygger på en narrativ og systemisk referenceramme og er tilrettelagt med inspiration fra Marlborough-metoden. På FKK arbejder de ansatte således ud fra en opfattelse af, at et barns vanskeligheder ikke kan ses isoleret, men bedst forstås som opstået i relationerne mellem barnet

¹ FKK har i marts 2012 opstartet et eftermiddagstilbud på Nørrebro/Bispebjerg for at kunne tilbyde kurset til familier, hvor en eller begge forældre ikke kan få fri fra arbejde i dagtimerne.

og dets omgivelser. Når et barn fx udviser en problemadfærd, skal de mest betydningsfulde voksne inddrages, fordi de er en del af problemet og dermed også en del af løsningen. Denne tilgang i FKK's arbejde handler i høj grad om at bryde med fastlåste og ofte negative mønstre og fortællinger om barnet og familien. Formålet hermed er at hjælpe barnet og dets omgivelser til et mere positivt og ressourcestærkt syn på sig selv og relationen.

1.2 Formål

Formålet med evalueringen er at udarbejde en systematisk vurdering af, om FKK-forløbet virker efter hensigten. Det vil sige, om FKK-forløbet formår at sikre, at flere af de elever, der mistrives i folkeskolen, kan forblive i almenmiljøet.

Evalueringen forholder sig til, om et samlet, afsluttet FKK-forløb formår at sikre, at eleven stadig er i almenmiljøet ved FKK-forløbets afslutning. Svaret på dette evalueringsspørgsmål vil kunne anvendes af FKK i dialogen med samarbejdspartnere samt forvaltningen og politikere i Københavns Kommune, blandt andet i forhold til, hvilke inklusionsfremmende indsatser Københavns Kommune skal prioritere og støtte.

Dernæst har evalueringen et mere udviklende formål, ved at evalueringen kan bruges som et internt udviklingsredskab, der kan hjælpe FKK med at få kendskab til, hvilke aspekter i FKK's indsats der synes at have en positiv effekt. Denne viden kan ligeledes bidrage til udviklingsarbejde for FKK's samarbejdspartnere, herunder primært folkeskoler. Evalueringen bidrager derfor med vurderinger, der viser udviklingspotentialerne – både internt i forhold til FKK-forløbet og FKK's medarbejdere og eksternt i forhold til samarbejdet med fx lærerne på elevernes hjemskole, forældrene, PPR og skolesocialrådgivere.

1.3 Undersøgelsens design

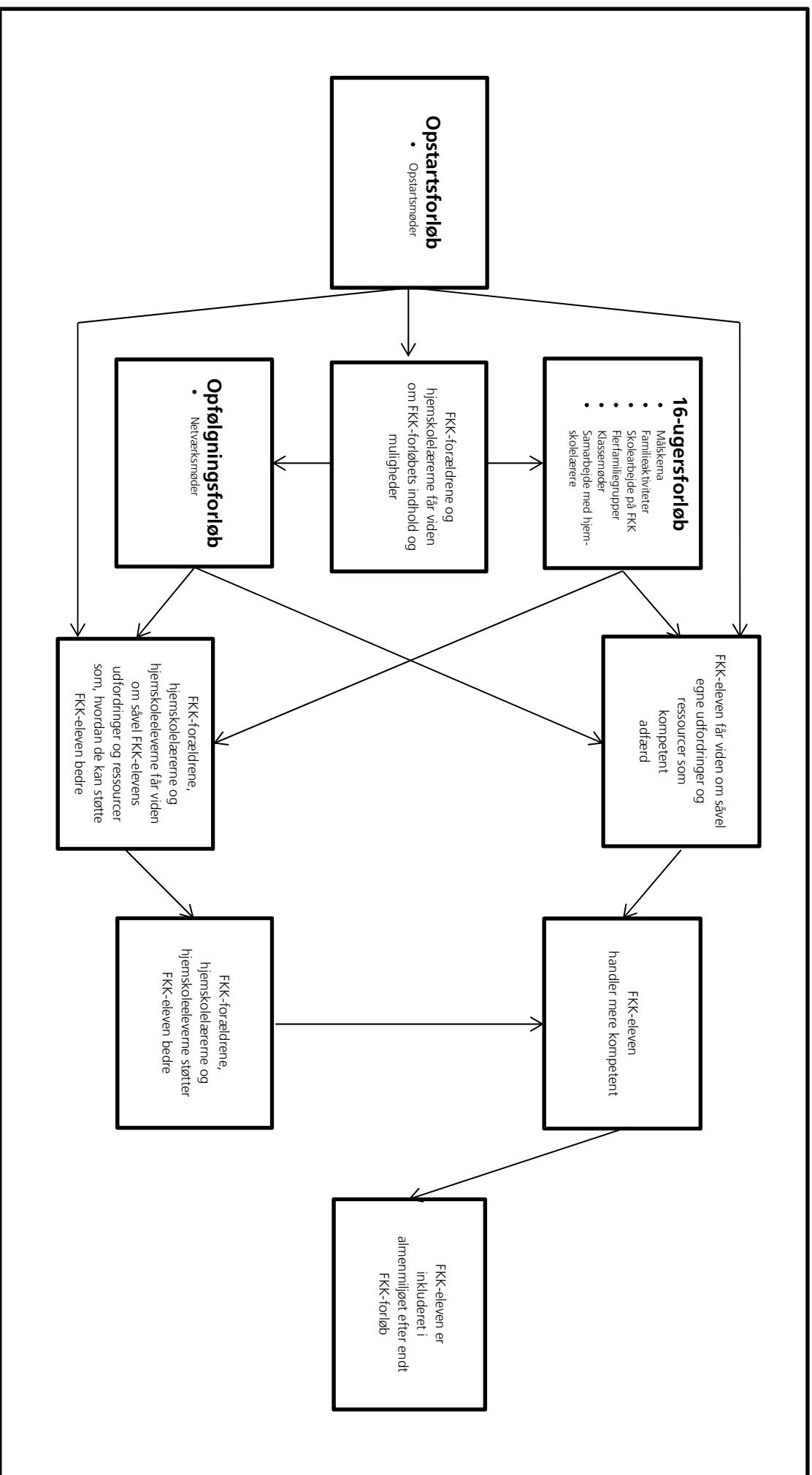
Evalueringen er tilrettelagt som en virkningsevaluering. Virkningsevaluering er en processuel tilgang til effektmåling, som afdækker, hvordan og hvorfor en indsats virker, for hvem den virker og under hvilke omstændigheder. Formålet med virkningsevaluering er således ikke kun at evaluere virkningen af en given indsats, men også at blive klogere på, hvad der får den til at virke. Virkningsevaluering er således en velegnet metode til at adressere evalueringens todelte formål.

En virkningsevaluering tager udgangspunkt i en indsatsteori, der ekspliciterer de delresultater eller trin på vejen, som under de rette omstændigheder forbinder indsatsen med det ønskede slutresultat.

1.3.1 Indsatsteori for FKK-forløbet

EVA har i samarbejde med FKK udarbejdet en indsatsteori for FKK-forløbet. Det første udkast til indsatsteorien blev udarbejdet på et udviklingsseminar, som EVA forestod. På seminaret deltog 19 FKK-lærere og ledere fra de fire FKK-afdelinger. Efter seminaret har EVA været i løbende dialog med FKK omkring udformningen af den endelige indsatsteori for FKK-forløbet, som ser ud på følgende måde:

Nedenfor er indsats teorien beskrevet. Beskrivelsen er indledt med en redegørelse for indsatsen, som udgøres af FKK-forløbet og de forskellige aktiviteter, der indgår i dette. Dernæst følger en redegørelse for, hvordan FKK-forløbet skal føre til, at FKK-eleven i sidste ende er inkluderet i almenmiljøet.

FKK-forløbet

FKK-forløbet rummer tre delforløb, som er henholdsvis et indledende opstartsforløb, et 16-ugersforløb og et afsluttende opfølgingsforløb. De tre delforløb består af forskellige aktiviteter.

Opstartsforløbet består af tre opstartsmøder, mens 16-ugersforløbet består af arbejdet med et målskema, forskellige familieaktiviteter, skolearbejde på FKK, samtale i en flerfamiliegruppe, klasseremøder på hjemskolen og et samarbejde med hjemskolelærerne. Endelig består opfølgingsforløbet af 2-3 netværksmøder.

Opstartsforløbet

De første to møder i opstartsforløbet er informationsmøder. FKK-lærerne og FKK-forældrene deltager på det første møde, mens FKK-lærerne og hjemskolelærerne deltager på det andet møde. Informationsmøderne varer en time og styres af FKK-lærerne. På informationsmøderne fortæller FKK-lærerne om FKK-forløbets indhold og muligheder. Derudover får FKK-forældrene og hjemskolelærerne mulighed for at sætte ord på, hvordan de oplever situationen omkring FKK-eleven.

Det tredje møde i opstartsforløbet er et målmøde, hvor FKK-lærerne, FKK-forældrene, FKK-eleven og hjemskolelærerne deltager. Målmødet varer halvanden time og styres af FKK-lærerne. Målmødet bruges til at snakke om FKK-elevens udfordringer og ressourcer. Desuden opstilles de opmærksomhedspunkter, som FKK-eleven skal arbejde med under 16-ugersforløbet.

16-ugersforløbet

16-ugersforløbet består af seks aktiviteter: målskemaet, familieaktiviteter, skolearbejde på FKK, flerfamiliegrupper, klasseremøder og samarbejde mellem FKK-lærere og hjemskolelærere.

- 1 Målskemaet indeholder 1-4 personlige mål for FKK-eleven, der udformes som ønskede handlinger. FKK-eleven får et tal af de voksne, der er sammen med FKK-eleven, som viser, hvor godt FKK-eleven har levet op til sine personlige mål. Tallet gives fra 1-4, hvor 1 er lavest, og 4 er højest. Målskemaet danner grundlag for samtale om FKK-elevens dag.
- 2 Familieaktiviteter finder sted flere gange i løbet af de ugentlige dage på FKK. Familieaktiviteterne består af forskellige hverdagsaktiviteter, herunder fx madlavning. FKK-lærerne har ansvaret for at finde de materialer, der skal bruges til at gennemføre aktiviteterne. FKK-lærerne står desuden for at samle op på de forskellige aktiviteter samt tager stilling til graden af lærerstyring og støtte til FKK-familierne.
- 3 Skolearbejde på FKK tager oftest udgangspunkt i opgavebøger i henholdsvis dansk og matematik. Hjemskolelærerne sørger for, at der er skolemateriale til rådighed, mens FKK-forældrene sørger for, at de medbringes. FKK-lærernes opgave er at give feedback på samarbejdet mellem FKK-eleven og FKK-forældrene.
- 4 Flerfamiliegrupper består af samtaler, hvor flere familier deltager sammen. Flerfamiliegrupper finder sted flere gange dagligt i løbet af de ugentlige dage på FKK. FKK-lærerne har ansvaret for at lede samtalerne, hvor FKK-familierne snakker om de udfordringer og succesoplevelser, som de oplever i forbindelse med hverdags- og skolelivet. Samtalerne tager bl.a. udgangspunkt i FKK-elevernes målskemaer.
- 5 Klasseremøder på hjemskolen er for hele FKK-elevens hjemskoleklasse, som giver FKK-lærerne mulighed for at se FKK-eleven i hjemskolekonteksten. På klasseremøderne deltager FKK-eleven, 1 eller flere hjemskolelærere, hjemskoleeleverne og 1-2 FKK-lærere. FKK-lærerne styrer møderne, som har en række samtaleregler, herunder fx, at man lytter aktivt til hinanden. Klasse-

møderne bruges til at snakke om FKK-elevens udfordringer og ressourcer samt om, hvordan FKK-eleven kan støttes og inkluderes i klassefællesskabet.

- 6 Samarbejde mellem FKK-lærere og hjemskolelærere foregår ved, at FKK-lærerne besøger FKK-elevens hjemskole, hvor de observerer og giver feedback på hjemskolelærernes undervisning. Derudover giver samarbejdet mulighed for, at hjemskolelærerne selv kan henvende sig til FKK-lærerne med henblik på at få sparring på håndteringen af de udfordringer, de oplever omkring FKK-eleven.

Opfølgingsforløbet

Der afholdes 2 – 3 netværksmøder i opfølgingsforløbet. Hvis der er behov for det, kan der aftales flere møder. Netværksmøderne omhandler FKK-elevens udvikling og fastholdelse af denne efter 16-ugersforløbet. Netværksmøderne har deltagelse af FKK-eleven, FKK-forældrene og hjemskolelærerne. Møderne kan desuden have deltagelse af skolesocialrådgivere, PPR og FKK-lærerne.

Fra FKK-forløbet til inklusion af FKK-eleven i almenmiljøet

Hvis møderne i opstartsforløbet gennemføres som beskrevet ovenfor, skal det føre til flere ting:

Informationsmøderne skal føre til, at FKK-forældrene og hjemskolelærerne får en forståelse af forløbets indhold og muligheder. Målmødet skal føre til, at hjemskolelærerne, FKK-forældrene og FKK-eleven får en fælles forståelse af FKK-elevens udfordringer og ressourcer forud for 16-ugersforløbet, samt at der bliver opstillet mål for kompetent eller ønsket adfærd af FKK-eleven.

Hvis hjemskolelærerne og FKK-forældrene får viden om FKK-forløbets indhold og muligheder, skal det føre til, at de vælger at deltage i henholdsvis 16-ugersforløbet og opfølgingsforløbet.

Hvis aktiviteterne i 16-ugersforløbet og opfølgingsforløbet gennemføres, som det er beskrevet ovenfor, skal det, som det var tilfældet med opstartsforløbet, føre til flere ting:

Arbejdet med målskemaet, familieaktiviteterne, skolearbejdet på FKK og samtalerne i flerfamiliegruppen skal på hver deres måde føre til, at FKK-eleven får viden om kompetent adfærd. Familieaktiviteterne, skolearbejdet på FKK og samtalerne i flerfamiliegruppen skal desuden føre til, at FKK-forældrene får viden om, hvordan de kan støtte FKK-eleven.

Klassemøderne på hjemskolen skal føre til, at hjemskoleeleverne får viden om FKK-elevens udfordringer og ressourcer samt om, hvordan de kan støtte FKK-eleven. Samarbejde mellem FKK-lærere og hjemskolelærere fører til, at hjemskolelærerne får viden om adfærd, som støtter FKK-eleven.

Endelig skal netværksmøderne føre til, at FKK-eleven, FKK-forældrene og hjemskolelærerne får viden om FKK-elevens udfordringer og ressourcer efter 16-ugersforløbet, samt om, hvordan FKK-elevens udvikling kan understøttes fremadrettet.

Hvis hjemskolelærerne, hjemskoleeleverne og FKK-forældrene får viden om FKK-elevens udfordringer og ressourcer samt om, hvordan de kan støtte FKK-eleven på baggrund af disse, skal det føre til, at de støtter FKK-eleven bedre.

Hvis FKK-eleven får viden om kompetent adfærd, og hvis hjemskolelærerne, hjemskoleeleverne og FKK-forældrene støtter FKK-eleven bedre, skal det føre til, at FKK-eleven handler mere kompetent.

Hvis FKK-eleven handler mere kompetent, skal det i sidste ende føre til, at FKK-eleven er inkluderet i almenmiljøet efter endt FKK-forløb.

1.3.2 Dataindsamling

I forbindelse med efterprøvningen af indsatsteorien har EVA i det første halvår af 2013 gennemført en række fokusgruppeinterviews med de aktører, som har viden om indsatsteoriens forskellige dele. EVA har gennemført følgende fokusgruppeinterviews:

- 4 interview med hjemskolelærere, som har samarbejdet med hhv. Østerbro, Amager, Brønshøj eller Bavnehøj
- 4 interview med forældre, som har børn på hhv. Østerbro-, Amager-, Brønshøj- eller Bavnehøj-afdelingen
- 2 interview med lederen og souschefen på FKK
- 1 interview med FKK-lærere fra de fire afdelinger
- 1 interview med skolesocialrådgivere, som har samarbejdet med enten Østerbro, Amager, Brønshøj eller Bavnehøj
- 1 interview med PPR-psykologer, som har samarbejdet med enten Østerbro, Amager, Brønshøj eller Bavnehøj

I alt deltog der 21 hjemskolelærere, 19 FKK-forældre, 8 FKK-lærere, 5 skolesocialrådgivere og 8 psykologer i interviewene.

Desuden har FKK leveret viden om antallet af FKK-elever, der har påbegyndt og afsluttet et FKK-forløb i skoleåret 2011/2012, og om, hvor mange af disse der fortsat er i almenmiljøet efter endt FKK-forløb.

Endelig har EVA haft løbende samtaler med ledelsen om sammenhænge og faktuelle spørgsmål til FKK med henblik på at skærpe evalueringen mest muligt.

1.4 Rapportens opbygning

Ud over resumeet og indledningen indeholder evalueringsrapporten tre kapitler. De tre kapitler belyser forskellige dele af indsatsteorien for FKK-forløbet og udgør tilsammen efterprøvningen af denne.

Kapitel 3 omhandler FKK-forløbet og den videnskæssige udvikling. Kapitlet beskriver, dels hvordan de forskellige aktiviteter i FKK-forløbet er blevet gennemført, dels om gennemførelsen af aktiviteterne har ført til, at FKK-forældrene, hjemskolelærerne, hjemskoleeleverne og FKK-eleven har fået den ønskede viden.

Kapitel 4 omhandler FKK-forældrenes, hjemskolelærernes, hjemskoleelevernes og FKK-elevens adfærdsmæssige udvikling. Kapitlet beskriver, om udviklingen i FKK-forældrenes, hjemskolelærernes og hjemskoleelevernes viden har ført til, at de er blevet bedre til at støtte FKK-eleven. Kapitlet beskriver desuden, om udviklingen i FKK-elevens viden i kombination med den forbedrede støtte fra omgivelserne har ført til, at FKK-eleven handler mere kompetent.

Kapitel 5 omhandler inklusionen af FKK-eleven i almenmiljøet. Kapitlet beskriver, om udviklingen i FKK-elevens adfærd i sidste ende har ført til, at FKK-eleven er inkluderet i almenmiljøet efter endt FKK-forløb.

2 FKK-forløbet og udvikling af viden

Dette kapitel beskriver gennemførelsen af det samlede FKK-forløb, det vil sige opstartsforløbet, 16-ugersforløbet og opfølgingsforløbet, og hvilken viden der er kommet ud af dette.

2.1 Opstartsforløbet

Opstartsforløbet består af tre møder, der ligger forud for opstarten af 16-ugersforløbet på FKK.

2.1.1 Opstartsmøder

Indsatsteorien beskriver, at FKK-forløbet skal indledes med to informationsmøder. FKK-lærerne og FKK-forældrene skal deltage på det første møde, mens FKK-lærerne og hjemskolelærerne skal deltage på det andet møde. Møderne skal vare en time og styres af FKK-lærerne. På møderne skal FKK-lærerne fortælle om FKK-forløbets indhold og muligheder. Derudover skal FKK-forældrene og hjemskolelærerne få mulighed for at sætte ord på, hvordan de oplever situationen omkring FKK-eleven.

Indsatsteorien beskriver desuden, at FKK-forløbet skal indledes med et tredje møde, der er et såkaldt målmøde. Målmødet skal have deltagelse af FKK-lærerne, FKK-forældrene, FKK-eleven og hjemskolelærerne. Målmødet skal vare halvdelen time og styres af FKK-lærerne. Målmødet skal bruges til at snakke om FKK-elevens udfordringer og ressourcer. Desuden skal der opstilles de mål, som FKK-eleven skal arbejde med under 16-ugersforløbet.

Evalueringen danner ikke grundlag for at sige, præcis hvor mange af informationsmøderne der er blevet gennemført. Datamaterialet giver dog indtryk af, at informationsmøderne i langt de fleste tilfælde er blevet afholdt. I de enkelte tilfælde, hvor møderne ikke er blevet til noget, skyldes det blandt andet misforståelser omkring mødetidspunktet.

Evalueringen viser, at FKK-lærerne har formået at gennemføre informationsmøderne på en sådan måde, at de har fået fortalt FKK-forældrene og hjemskolelærerne om FKK-forløbet, samtidig med at de også har fået skabt plads til, at henholdsvis FKK-forældrene og hjemskolelærerne fik mulighed for at sætte ord på deres oplevelse af situationen omkring FKK-eleven.

I forlængelse af ovennævnte viser evalueringen dog også, at nogle af FKK-lærerne oplever, at tiden til at gennemføre informationsmøderne kunne være knap, og at informationsmøderne ofte varede lidt længere end den time, de var programsat til. Dette sker særligt i forbindelse med informationsmødet med FKK-forældrene, som kan have meget på hjerte omkring FKK-elevens situation. En FKK-lærer udtrykker sig på følgende måde omkring dette:

Det er meget, vi prøver at presse ned i en time. Jeg har i hvert fald oplevet mange af de her møder, hvor vi faktisk allerede har gang i en familiesamtale på det første møde, fordi der kommer nogle forældre, der er så fyldt op [...], og som har brug for at få fortalt deres historie og få fundet ud af, hvordan man kan komme videre, der kan vi godt være pressede på tid.

Som det var tilfældet med informationsmøderne, danner evalueringen heller ikke grundlag for at sige med sikkerhed, hvor mange af målmøderne der er blevet gennemført. Datamaterialet giver dog indtryk af, at mødet er blevet gennemført hver gang, hvilket hænger sammen med, at det er en forudsætning for, at 16-ugersforløbet kan påbegyndes og gennemføres.

Evalueringen peger på, at FKK-lærerne har formået at gennemføre målmødet på en sådan måde, at FKK-lærerne, FKK-eleven, FKK-forældrene og hjemskolelærerne i fællesskab har snakket om FKK-elevens udfordringer og ressourcer, og at de desuden har arbejdet med at opstille FKK-elevens opmærksomhedspunkter.

Viden

Indsatsteorien beskriver, at informationsmøderne skal føre til, at FKK-forældrene og hjemskolelærerne får en forståelse af forløbets indhold og muligheder.

Indsatsteorien beskriver desuden, at målmødet skal føre til, at de forskellige parter opbygger en fælles forståelse af FKK-elevens udfordringer og ressourcer samt de opmærksomhedspunkter, som FKK-eleven skal arbejde med under 16-ugersforløbet.

Evalueringen peger på, at informationsmøderne har ført til, at FKK-forældrene og hjemskolelærerne fik en god forståelse af FKK-forløbets indhold og muligheder. Hjemskolelærerne fortæller i tråd med dette, "at de blev klædt godt på", mens FKK-forældrene mere eksplicit fortæller, at de fik en forståelse af, at FKK-lærerne arbejder ud fra en systemisk og ressourceorienteret tilgang, hvilket de udtrykker sig meget positivt om. FKK-forældrene fortæller således, at FKK-lærernes tilgang var med til at give dem en fornyet tro på, at de kunne få hjælp til at komme ud af den svære situation, de var i havnet i som familie. En FKK-forælder udtrykker det på følgende måde:

Jeg var virkelig negativ (før informationsmødet), men det var også, fordi vi har været mange ting og mange steder igennem. Men jeg vil også sige, at bare første møde, som var her, slog fuldstændig benene væk under mig. [...] der følte jeg virkelig, at vi kunne få noget rigtig hjælp, noget rigtig støtte.

Evalueringen peger endvidere på, at informationsmøderne havde stor betydning for FKK-forældrenes og hjemskolelærernes syn på FKK-forløbets muligheder, at de hver for sig fik mulighed for at sætte ord på FKK-elevens situation, og at FKK-lærerne tog sig tid til at lytte til dem. En FKK-forælder forklarer det således:

Jeg kan huske det første møde, vi var til, der gik vi hjem med hænderne over hovedet. Og det var lærerne, der gjorde et stort indtryk på os. De lyttede til os, de tog os alvorligt, man blev forstået på en eller anden måde. Vi følte, at det her var et sted, vi kunne bruge til noget. Vi følte, at vi kunne slappe af.

Med hensyn til målmødet viser evalueringen, at målmødet har ført til, at FKK-lærere, FKK-forældre, FKK-eleven og hjemskolelærerne langt hen ad vejen fik en fælles forståelse af FKK-elevens udfordringer og ressourcer samt de opmærksomhedspunkter, FKK-eleven skulle arbejde med under 16-ugersforløbet. I den sammenhæng fremhæver både FKK-forældrene og hjemskolelærerne, at det har haft stor betydning for resultatet af målmødet, at FKK-lærerne har styret disse på en professionel måde. FKK-forældrene og hjemskolelærerne peger i den forbindelse på to forhold ved FKK-lærernes mødeledelse, som har været vigtige for udbyttet:

Det første forhold er, at FKK-lærerne har udfordret FKK-forældrenes og hjemskolelærernes syn på FKK-elevens situation. Nogle af FKK-forældrene fortæller således, at de ved at blive udfordret med hensyn til deres synspunkter kom frem til nye erkendelser om FKK-elevens udfordringer og ressourcer. Endvidere fortæller en hjemskolelærer, at det i sidste ende førte til, at "det, de (FKK-forældrene) så derhjemme, det var det samme, vi (hjemskolelærerne) så i skolen".

Det andet forhold er, at FKK-lærerne har været opmærksomme på at fordele taletiden mellem mødedeltagerne, og at de på en god måde inddrog mødets forskellige parter. Dette var medvirkende til at skabe et fællesskab omkring FKK-elevens mål.

2.2 16-ugersforløbet

16-ugersforløbet består som tidligere beskrevet af seks aktiviteter: målskemaet, familieaktiviteter, skolearbejde på FKK, flerfamiliegrupper, klassemøder og samarbejde mellem FKK-lærere og hjemskolelærere.

2.2.1 Målskemaet

Indsatsteorien beskriver, at der i 16-ugersforløbet skal arbejdes med det målskema, som blev lavet i forbindelse med opstartsforløbet, og som indeholder 1-4 personlige mål for FKK-eleven, der er udformet som ønskede handlinger. FKK-eleven skal have et tal af de voksne, der er sammen med FKK-eleven, som viser, hvor godt FKK-eleven har levet op til sine personlige mål. Tallet skal gives fra 1-4, hvor 1 er lavest, og 4 er højest. Målskemaet skal endvidere danne grundlag for en samtale om FKK-elevens dag.

Evalueringen viser, at det er meget forskelligt, hvordan arbejdet med målskemaet er forløbet. Nogle FKK-forældre og hjemskolelærere har taget arbejdet med målskemaet til sig med det samme og har brugt meget tid på konsekvent at udfylde målskemaet og gå i dialog med FKK-eleven om tallene. Andre har derimod haft vanskeligt ved at finde ind i en arbejdsangang, hvor målskemaet er blevet brugt regelmæssigt.

Evalueringen viser i sammenhæng med sidstnævnte, at der er stor forskel på, hvornår vanskelighederne med at bruge målskemaet er opstået. Nogle hjemskolelærere oplever fx, at det var svært at komme i gang med at bruge målskemaet, men at de senere fandt ind i en god rytme, mens andre oplever det modsatte, at de startede ud med regelmæssig brug, der over tid fasede ud. Evalueringen viser desuden, at vanskelighederne ikke er knyttet til en specifik gruppe af brugere, men at det tværtimod gælder for alle grupper, det vil sige FKK-forældre, FKK-elever og hjemskolelærere. FKK-forældrene fortæller fx, at det kunne være svært at implementere en regelmæssig brug af skemaet i en travl hverdag. På lignende vis fortæller hjemskolelærerne, at det kunne være vanskeligt at indtænke en regelmæssig brug af målskemaet som et ekstra element efter undervisningen. Endelig har elevens motivation for brugen af målskemaet betydning for, om målskemaet er blevet brugt regelmæssigt.

På baggrund af evalueringen er der grundlag for at pege på fire forhold, som har været vigtige for, hvordan arbejdet med målskemaet er forløbet.

Det første forhold er FKK-elevens psykiske forudsætninger for at arbejde med målskemaet. En FKK-lærer fortæller, at FKK-eleverne kan være meget sårbare som følge af de nederlag og udfordringer, de ofte har haft i den tid, der er gået forud for FKK-forløbet. Sårbarheden gør, at nogle af FKK-eleverne har svært ved at håndtere, at de dagligt bliver målt og vejet, og målskemaet er derfor blevet lagt på hylden. I disse tilfælde viser evalueringen i øvrigt, at FKK-lærerne har haft succes med at tage andre og mere bløde værktøjer i brug, herunder fx bøger, hvor der skrives positive kommentarer om FKK-elevens adfærd.

Det andet forhold er brugernes syn på struktur. Nogle FKK-forældre og hjemskolelærere fortæller således, at de ikke har været så gode til at udfylde målskemaet, da de ikke oplevede, at målskemaets stramme struktur kunne bidrage med så meget i forhold til at understøtte FKK-elevens udvikling. Modsat er der også FKK-forældre og hjemskolelærere, som oplevede, at målskemaets struktur netop var det, som FKK-eleven havde brug for. En hjemskolelærer sætter ord på, hvordan en personlig præference for struktur har spillet ind på anvendelsen af målskemaet:

Jeg er megastruktureret, og jeg synes, at det var fantastisk at have det der målskema, og jeg brugte det rigtig meget, men jeg var også den eneste, jeg var så i børnehaveklassen, og vi var to-tre indover, men det var mig, der tog den der tur med det skema, for det ringede rigtig godt ind i mig.

Det tredje forhold er opbakning eller pres fra omgivelserne. Som det er nævnt ovenfor, har flere brugere haft vanskeligt ved at få påbegyndt arbejdet med målskemaet, mens andre har haft vanskeligt ved at holde fast i brugen af målskemaet. Evalueringen viser, at det har haft en positiv indvirkning på brugen af målskemaet, når der har været en form for tovholder, som har sørget

for, at målskemaet blev udfyldt. Tovholder kan fx kan være udpeget i forbindelse med målmødet og kan i en institutionsammenhæng være en inklusionskoordinator eller en hjemskolelærer.

Det fjerde og sidste forhold er brugernes ressourcer, fx i form af tid og overskud til at udfylde målskemaet og til at gå i dialog med FKK-eleven omkring tallene. Nogle af hjemskolelærerne fortæller således, at de ikke altid har fået udfyldt skemaet, da de har haft svært at finde tiden til det efter de enkelte lektioner, hvor de ofte har været på vej videre til den næste klasse, de skulle undervise. Modsat er der også hjemskolelærere, som ikke har oplevet disse problemer, da de har fået bevilget tid af ledelsen til arbejdet.

I forlængelse af afsnittet om FKK-elevens sårbarhed er en væsentlig del af problematikken i forbindelse med det fjerde forhold, at det kan være tidskrævende at give et tal til FKK-eleven, da den kan vække negative følelser, som kræver en længere samtale. En hjemskolelærer formulerer problematikken på følgende måde:

Det, jeg synes, der var udfordringen, det var, når det var dårlige karakterer. Det udløste en reaktion, når jeg fortalte det, så jeg skulle være forberedt på at sidde med et barn, der kunne flippe fuldstændig ud. Så det skulle man jo også tænke ind i det der målskema hver gang.

Viden

Indsatsteorien beskriver, at arbejdet med målskemaet skal føre til, at FKK-eleverne får viden om kompetent adfærd.

Som det fremgår af ovennævnte, viser evalueringen, at der er stor forskel på, hvordan arbejdet med målskemaet er forløbet. I tråd med dette viser evalueringen, at der ligeledes er stor forskel på den viden om kompetent adfærd, som FKK-eleverne har fået ved at arbejde med målskemaet.

Evalueringen viser desuden, at udbyttet af arbejdet med målskemaet ikke kun handler om, hvorvidt målskemaet er blevet brugt kontinuerligt eller ej. Evalueringen viser således, at det også har betydning, hvordan der er blevet arbejdet med målskemaet. Hjemskolelærerne og FKK-forældrene fortæller således, at det er afgørende for udbyttet, at målskemaet bruges som grundlag for samtale, og at der sættes ord på de tal, der gives, da kommunikationen omkring tallene styrker FKK-elevens forståelse og indsigt i baggrunden for de forskellige tal og dermed også den adfærd, der ønskes.

2.2.2 Familieaktiviteter

Indsatsteorien beskriver, at familieaktiviteterne skal gennemføres i løbet af de ugentlige dage på FKK. FKK-lærerne har ansvaret for at finde de materialer, der skal bruges til at gennemføre aktiviteterne. FKK-lærerne har endvidere ansvaret for at give feedback til FKK-familierne samt for at samle op på de forskellige aktiviteter.

I overensstemmelse med insatsteorien viser evalueringen, at familieaktiviteterne er blevet gennemført som en fast del af de ugentlige aktiviteter på FKK. Evalueringen giver desuden indtryk af, at FKK-lærerne har taget ansvar for at finde de materialer, som skulle bruges til at gennemføre aktiviteterne. Ydermere giver evalueringen indtryk af, at FKK-lærerne har givet feedback til FKK-familierne, og at feedbacken er en vekselvirkning mellem at hjælpe familierne med at reflektere over, hvad der sker i forbindelse med familieaktiviteterne, og samle op, når aktiviteterne er blevet afsluttet.

Viden

Indsatsteorien beskriver, at familieaktiviteterne skal føre til, at FKK-eleverne får viden om kompetent adfærd, og at FKK-forældrene får viden om, hvordan de kan støtte FKK-eleven.

I tråd med insatsteorien viser evalueringen, at både FKK-eleverne og FKK-forældrene har fået et stort udbytte af familieaktiviteterne. FKK-forældrene fremhæver således familieaktiviteterne som en af de mest betydningsfulde og lærerige aktiviteter i FKK-forløbet. FKK-forældrene fremhæver fx, at familieaktiviteterne har givet dem viden om håndteringen af såvel lege som hverdagssitua-

tioner, og at dette igen har ført til, at FKK-eleverne er blevet mere bevidste om, hvad der forventes af dem. En FKK-forælder sætter følgende ord på udbyttet af arbejdet med familieaktiviteterne:

Jeg blev bevidst om mig selv. Jeg skal simpelthen ind i min voksenrolle og være meget mere skarp på den, fordi det er det, har han brug for. Andre børn ville måske godt kunne klare mig, som jeg var, men det kan han ikke, han har brug for skarpe roller.

FKK-forældrene fremhæver to forhold ved arbejdet med familieaktiviteterne, som har været vigtige for udbyttet:

Det første forhold er, at familieaktiviteterne har givet FKK-familierne mulighed for at observere, hvordan FKK-familierne hver især har håndteret deltagelsen i de forskellige lege og hverdagsaktiviteter. FKK-forældrene oplever i den forbindelse, at observationerne har været medvirkende til, at de er blevet klogere på, hvordan de skal håndtere de forskellige udfordringer, de kæmper med. Dette hænger blandt andet sammen med, at de udfordringer, de forskellige FKK-familier står med, har mange lighedstræk. Derudover fortæller FKK-forældrene, at observationen har hjulpet dem til at blive opmærksomme på centrale udfordringer, som de på daværende tidspunkt ikke vidste, de havde. En FKK-forælder formulerer det på følgende måde:

Det er jo det der store hjerte, man har foran øjnene, når man ser på sit barn, man kan simpelthen ikke se det (udfordringerne). [...]. Nogle gange ser man først sig selv, når man ser de andre, og det er noget, der har været rigtig vigtigt for mig.

Det andet forhold er, at FKK-lærerne på en rolig måde har støttet FKK-familiernes ofte svære læreproces. Flere af FKK-forældrene fortæller, at familieaktiviteterne kan vække store følelser hos såvel FKK-forældrene som FKK-eleverne. I forlængelse af ovennævnte citat hænger dette sammen med, at familieaktiviteterne ikke kun giver FKK-familierne erfaring med forskellige lege og hverdagsaktiviteter, de er også med til at skabe en mere grundlæggende bevidsthed om de udfordringer, der er. En FKK-forælder sætter følgende ord på:

Det er det der med at rive sløret væk. Man ser tingene, som de er, altså både dig selv, som du er, men også dit barn, sådan som han egentlig er, og det er virkelig, virkelig hårdt. Og der synes jeg, jeg kan næsten tude over det nu, for jeg er helt bevæget over det, der synes jeg, at de (FKK-lærerne) har været fantastisk gode til at samle op. Det er ikke sådan et stort nummer, det er sådan stille og roligt.

2.2.3 Skolearbejde på FKK

Indsatsteorien beskriver, at skolearbejdet på FKK oftest tager udgangspunkt i opgavebøger i henholdsvis dansk og matematik. Hjemskolelærerne har ansvaret for, at der er skolemateriale til rådighed, mens FKK-forældrene har ansvaret for, at materialerne medbringes. FKK-lærernes opgave er at give feedback på samarbejdet mellem FKK-eleven og FKK-forældrene. Karakteristisk for skolearbejdet er, at det er relationen mellem FKK-eleven og FKK-forældrene i udførelsen af skolearbejde, der er i fokus.

Evalueringen giver indtryk af, at skolearbejdet er blevet gennemført som en fast del af de ugentlige aktiviteter på FKK. Evalueringen giver desuden indtryk af, at hjemskolelærerne har været gode til at stille skolemateriale til rådighed, og at FKK-forældrene ligeledes har været gode til at medbringe materialerne til FKK. I de tilfælde, hvor enten hjemskolelærerne eller FKK-forældrene ikke har levet op til ansvaret, har FKK-forældrene i samarbejde med FKK-lærerne fundet de nødvendige skolemateriale på FKK, hvor der er et udvalg af materialer. Evalueringen giver endvidere indtryk af, at FKK-lærerne har brugt tid på at give feedback på samarbejdet mellem FKK-eleven og FKK-forældrene.

Viden

Indsatsteorien beskriver, at skolearbejdet på FKK skal give FKK-eleven viden om kompetent adfærd. Derudover skal skolearbejdet på FKK give FKK-forældrene viden om, hvordan FKK-eleven kan støttes i forbindelse med skolearbejdet.

Evalueringen viser, at FKK-forældrene oplever, at skolearbejdet på FKK har styrket FKK-elevernes og FKK-forældrenes viden om ovennævnte. Evalueringen viser dog også, at aktiviteten rummer et potentiale for i endnu højere grad at styrke FKK-elevernes og FKK-forældrenes viden om, hvordan skolearbejdet skal gribes an. FKK-forældrene fremhæver i den forbindelse tre forhold ved FKK-lærerens tilgang, som har været vigtige for udbyttet, og som FKK-lærerne med fordel kunne have brugt endnu mere tid på.

Det første forhold er, at FKK-lærerne har taget sig tid til at give feedback på små nuancer i samarbejdet mellem FKK-forældrene og FKK-eleven. FKK-forældrene beskriver, at skolearbejdet ofte er forbundet med store frustrationer, fx ved forhandlinger mellem FKK-eleven og FKK-forældrene, som ender med, at FKK-forældrene laver skolearbejdet for at undgå konflikt. FKK-forældrene oplever i den forbindelse, at det har været helt afgørende for forståelsen af de uhenigtsmæssige relationelle mønstre, at FKK-lærerne har brugt tid på at ekspliciter disse, da det er mønstre, som FKK-forældrene ofte ikke er særligt bevidste om. En FKK-forælder sætter ord på, hvad feedback af denne karakter betyder for FKK-forældrene:

Det var jo en øjenåbner, det var jo ikke mig, der skulle lave det (skolearbejdet), men det var jo det, der var sket. [...] Det har været en stor hjælp.

Det andet forhold er, at FKK-lærerne har været positive og humoristiske, når de har givet feedback på samarbejdet mellem FKK-eleven og FKK-forældrene. FKK-forældrene oplever, at humoren har været med til at lette de ofte svære og udfordrende erkendelsesprocesser, som FKK-forløbet har budt på. En FKK-forælder sætter ord på, hvor krævende processerne kan være:

Jeg har brugt et par måneder på at indse, at det var mig, der var problemet. Jeg synes, at han (barnet) havde et problem med, at han skulle forhandle om alting, men jeg lod ham jo forhandle om alting. Så at få øjnene op for, at man selv er med til at få ham til at forhandle, det krævede blod, sved og tårer.

Det tredje og sidste forhold er, at FKK-lærerne konsekvent har brugt tid på at håndtere de konflikter, der opstod undervejs i forbindelse med skolearbejdet på FKK. Dette, på trods af at FKK-forældrene i starten af FKK-forløbet ikke altid var lige forstående overfor den megen tid, der blev brugt på håndteringen af konflikterne. En FKK-forælder formulerer det på følgende måde:

Alle de her konflikter, hvis der fx er en, der skal have slukket sin telefon, så tænkte jeg, ej, hvor bruger vi meget tid på det, men det er det, der har været hele essensen i det, hver gang der har været en konflikt, hver gang der har været ti minutter i skolestuen, så har det været det, der har rykket os. Det er alle de der ting [...], som gør, at man lærer noget.

2.2.4 Flerfamiliegruppen

Indsatsteorien beskriver, at samtalerne i flerfamiliegruppen skal finde sted dagligt i løbet af de ugentlige dage på FKK. FKK-lærerne har ansvaret for at lede samtalerne, hvor FKK-familierne snakker om de udfordringer og succesoplevelser, de oplever i forbindelse med hverdags- og skolelivet. Samtalerne skal bl.a. tage udgangspunkt i FKK-elevernes målskemaer.

Evalueringen peger på, at samtalerne i flerfamiliegruppen er blevet gennemført flere gange dagligt i løbet af de ugentlige dage på FKK, og at FKK-lærerne i den forbindelse har taget ansvar for at rammesætte og lede disse. Evalueringen peger desuden på, at FKK-familierne har brugt møderne til at snakke om de udfordringer og succesoplevelser, de har oplevet i forbindelse med hverdags- og skolelivet.

I forlængelse af ovennævnte peger evalueringen dog også på, at gennemførelsen af aktiviteten er blevet kompliceret af, at en del af udgangspunktet for samtalerne har været FKK-elevernes målskemaer. Evalueringen har tidligere vist, at mange brugere af målskemaet af forskellige årsager har svært ved at tage arbejdet med målskemaet til sig, og at målskemaet i disse tilfælde langtfra bliver udfyldt og brugt, som det var tiltænkt. Som følge af den manglende brug af målskemaet, af både hjemskolelærere og FKK-forældre, oplever flere af FKK-forældrene, at de ikke har haft

det nødvendige grundlag for at snakke om FKK-familiens forskellige udfordringer og succesoplevelser.

Viden

Indsatsteorien beskriver, at samtalerne i flerfamiliegruppen skal føre til, at både FKK-eleverne og FKK-forældrene får viden om håndteringen af hverdags- og skoleaktiviteter.

I overensstemmelse med indsatsteorien viser evalueringen, at samtalerne i flerfamiliegruppen har ført til, at både FKK-eleverne og FKK-forældrene har lært meget om håndteringen af hverdags- og skoleaktiviteter. På baggrund af evalueringen er der grundlag for at pege på to forhold ved gennemførelsen af samtalerne i flerfamiliegruppen, som har været vigtige for udbyttet af disse:

Det første forhold er, at FKK-lærerne har skabt trygge rammer, som har været med til at give de enkelte FKK-familier lyst til og mod på at åbne op for deres personlige erfaringer. FKK-forældrene fremhæver i den forbindelse, at det fx har medvirket til at skabe trygge rammer, at FKK-lærerne har lagt samtalerne i flerfamiliegruppen i forlængelse af familieaktiviteterne, hvilket bl.a. hænger sammen med, at familieaktiviteterne har budt på positive oplevelser, som har været med til at styrke de relationelle bånd FKK-familierne imellem.

Det andet forhold er, at FKK-familierne har påbegyndt FKK-forløbet på forskellige tidspunkter. Ifølge FKK-forældrene har FKK-familiernes forskellige starttidspunkter givet mulighed for at få kvalificeret sparring fra FKK-forældre, der havde konkrete erfaringer fra forskellige faser i FKK-forløbet. En FKK-forælder formulerer det på følgende måde:

Man starter løbende. Det gør, at nogle er på vej til at være færdige med projektet, mens andre lige er startet. Derved kan man i de sparringsrunder, vi havde, både med og uden børnene, høre, at der sker en udvikling, de startede der, og det er også der, hvor vi er lige nu. Så den sparring er utrolig vigtig i sådan et forløb både for børn og voksne.

2.2.5 Klassemøder

Indsatsteorien beskriver, at der skal afholdes klassemøder på hjemskolen for FKK-elevens hjemskoleklasse. Klassemøderne skal have deltagelse af FKK-eleven, 1 eller flere hjemskolelærere, hjemskoleeleverne og 1-2 FKK-lærere. FKK-lærerne styrer møderne, som ofte er struktureret ved, at der er en række samtaleregler, fx at man lytter til hinanden på skift. Klassemøderne skal bruges til at snakke om FKK-elevens udfordringer og ressourcer samt om, hvordan FKK-eleven kan støttes og inkluderes i klassefællesskabet.

Evalueringen giver indtryk af, at klassemøderne på hjemskolen er blevet afholdt, men også, at antallet af afholdte klassemøder varierer, blandt andet på grund af aflysninger som følge af sygdom. Evalueringen giver desuden indtryk af, at klassemøderne har haft deltagelse af FKK-eleven, 1 eller flere hjemskolelærere, hjemskoleeleverne og 1-2 FKK-lærere, og at FKK-lærerne har stået for at styre møderne. Evalueringen giver endvidere indtryk af, at klassemøderne er blevet brugt til at snakke om FKK-elevens udfordringer og ressourcer samt om, hvordan FKK-eleven kan støttes og inkluderes i klassefællesskabet.

Viden

Indsatsteorien beskriver, at gennemførelsen af klassemøderne skal føre til, at hjemskoleeleverne opnår en forståelse af FKK-elevens udfordringer og ressourcer, og at de får viden om, hvordan FKK-eleven kan støttes og inkluderes i fællesskabet.

I overensstemmelse med indsatsteorien peger evalueringen på, at klassemøderne har givet hjemskoleeleverne viden om FKK-elevens udfordringer og ressourcer samt om, hvordan de kan støtte og inkludere FKK-eleven i fællesskabet.

Angående FKK-elevens udfordringer og ressourcer fortæller hjemskolelærerne, at klassemøderne har været med til at forstyrre eller skubbe til hjemskoleelevernes syn på FKK-eleven. En hjemskolelærer fortæller fx, at klassemøderne har givet hjemskoleeleverne nogle værktøjer til at "kigge efter positive ting hos en elev (FKK-eleven), hvor de før måske kiggede efter de negative."

Med hensyn til støtten af FKK-eleven oplever hjemskolelærerne, at klassemøderne har været med til at give hjemskoleeleverne viden om relevante tematikker ved FKK-eleven, som hjemskoleklassen kan arbejde med, herunder fx hvad FKK-eleven har brug for fra hjemskoleelevernes side i forbindelse med tilspidsede situationer. Ifølge hjemskolelærerne har arbejdet med tematikkerne ført til, at flere af hjemskoleeleverne i dag "ser det som en opgave at hjælpe" FKK-eleven.

I forlængelse af ovennævnte viser evalueringen desuden, at klassemøderne på hjemskolen ikke kun har givet hjemskoleeleverne viden om, hvordan de kan støtte FKK-eleven. De har givet hjemskoleeleverne viden om, hvorfor hjemskolelærerne iværksætter forskellige støttende tiltag for FKK-eleven, herunder fx særordninger i forbindelse med frikvartererne. Hjemskolelærerne fortæller i den sammenhæng, at hjemskoleeleverne som udgangspunkt har haft svært ved at forstå baggrunden for de forskellige tiltag, men at de har accepteret og forstået disse efter at have snakket om dem på klassemøderne.

Evalueringen peger på, at der er to forhold ved gennemførelsen af klassemøderne, som har været vigtige for udbyttet:

Det første forhold er, at det har været en FKK-lærer, som har stået for at lede møderne. Flere af hjemskolelærerne fortæller således, at det har "virket enormt stærkt", at det har været en voksen, som hjemskoleeleverne ikke kender, og at det har været medvirkende til, at hjemskoleeleverne har etableret et nyt perspektiv på FKK-eleven.

Det andet forhold er, at møderne har været meget strukturerede. Hjemskolelærerne fortæller, at den styrede form har gjort, at hjemskolelærerne og hjemskoleeleverne har fået nogle redskaber til at tale grundigt og dybdegående sammen om det, de gerne vil opnå, og om det, som har været besværligt og udfordrende, og at netop dette forhold har gjort, at hjemskoleeleverne har lært noget.

2.2.6 Samarbejde mellem FKK-lærere og hjemskolelærere

Indsatsteorien beskriver, at FKK-lærerne som en del af samarbejdet med hjemskolelærerne skal observere og give feedback på hjemskolelærernes undervisning. Derudover skal samarbejdet give mulighed for, at hjemskolelærerne selv kan henvende sig til FKK-lærerne med henblik på at få sparring på håndteringen af de udfordringer, de oplever omkring FKK-eleven.

Evalueringen viser, at FKK-lærerne besøger FKK-elevens hjemskole, og at FKK-lærerne i den forbindelse har observeret og givet feedback på hjemskolelærernes undervisning. Evalueringen viser desuden, at hjemskolelærerne i forskelligt omfang har henvendt sig til FKK-lærerne med henblik på at få sparring på håndteringen af de udfordringer, de oplever omkring FKK-eleven.

Viden

Indsatsteorien beskriver, at samarbejdet med hjemskolelærerne skal føre til, at hjemskolelærerne får viden om, hvordan de kan støtte FKK-eleven.

Evalueringen viser, at hjemskolelærerne som følge af samarbejdet har fået viden om, hvordan de kan støtte FKK-eleven. Hjemskolelærerne fortæller i den forbindelse, at de er blevet mere bevidste om, at det ikke kun er FKK-eleven, som skal tilpasses skolen, men at det også er skolen, som skal tilpasses FKK-eleven, fx ved at tilbyde små særaftaler, som tager højde for FKK-elevens udfordringer.

I forlængelse af ovennævnte peger hjemskolelærerne på, at to forhold ved FKK-lærernes tilgang har været vigtige for udbyttet:

Det første forhold er FKK-lærernes indbyrdes samarbejde. Hjemskolelærerne fortæller, at FKK-lærerne har haft et godt indbyrdes samarbejde, og at de som følge af dette har suppleret hinanden godt, når de har givet feedback på den undervisning, de har observeret.

Det andet forhold er FKK-lærernes faglighed. Hjemskolelærerne fortæller, at FKK-lærerne fagligt set er meget kompetente og engagerede. Ifølge hjemskolelærerne betyder FKK-lærernes faglighed, at de derfor formår at stille gode og skarpe spørgsmål, som ikke blot får hjemskolelærerne til at reflektere over egen praksis, men som også har været med til at skabe en helt grundlæggende tillid til, at de kan åbne klasselokalets døre og dermed synliggøre de udfordringer, de står med. En hjemskolelærer formulerer det på følgende måde:

[...] de får skabt en tillid og tryghed, så man faktisk godt kan vise, hvad man ikke kan. Det bliver pludselig legalt at fremstille det, man ikke kan, få det frem i lyset og bede om hjælp til det.

2.3 Opfølgingsforløbet

2.3.1 Netværksmøder

Indsatsteorien beskriver, at opfølgingsforløbet består af 2-3 netværksmøder. Netværksmøderne skal handle om, hvordan udviklingen kan fastholdes og understøttes efter 16-ugersforløbet. Netværksmøderne skal have deltagelse af FKK-eleven, FKK-forældrene og hjemskolelærerne. Møderne kan desuden have deltagelse af skolesocialrådgivere, PPR og FKK-lærerne.

Evalueringen viser, at det er meget forskelligt, hvordan opfølgingsforløbet er blevet gennemført. I nogle tilfælde er der således blevet gennemført en række netværksmøder, mens der i andre tilfælde kun har været et enkelt eller to netværksmøder, som har været placeret forholdsvis kort tid efter de 16 uger på FKK.

Evalueringen viser, at to forhold har været vigtige for, om FKK-forældrene og hjemskolelærerne har afholdt netværksmøderne:

Det første forhold er FKK-forældrenes og hjemskolelærernes syn på FKK-elevens udvikling. Nogle af FKK-forældrene og hjemskolelærerne fortæller således, at de kun har afholdt et enkelt eller to netværksmøder, da FKK-eleven har gjort så store fremskridt, at man har vurderet, at det ikke har været nødvendigt at afholde flere. Det er imidlertid ikke helt klart, hvordan denne beslutning er blevet truffet, men det beskrives som en fælles beslutning blandt henholdsvis FKK-forældre, hjemskolelærere og FKK-lærere. Modsat er der også andre, som fortæller, at de har holdt flere netværksmøder, da de oplevede, at der var behov for dette.

Det andet forhold er styringen af opfølgingsforløbet. Både FKK-forældre og hjemskolelærere fortæller, at der i mange tilfælde har været et behov for at holde mere end blot et enkelt eller to netværksmøder, men at møderne på trods af dette ikke altid er blevet til noget, da der ikke er blevet lavet en fælles afdækning af behovet for at afholde dem.

Viden

Ifølge insatsteorien skal netværksmøderne føre til, at FKK-eleven, FKK-forældrene og hjemskolelærerne får viden om, hvordan udviklingen kan fastholdes og understøttes efter 16-ugersforløbet.

Evalueringen peger på, at det er meget forskelligt, om opfølgingsforløbet fører til, at FKK-eleven, FKK-forældrene og hjemskolelærerne får viden om, hvordan FKK-elevens udvikling kan fastholdes og understøttes efter 16-ugersforløbet. Evalueringen giver i den forbindelse indtryk af, at de FKK-forældre og hjemskolelærere, som konsekvent har afholdt netværksmøder, når der har været behov for det, har fået afdækket de nødvendige forhold omkring FKK-elevens udvikling, mens det modsatte gør sig gældende for dem, der ikke har fået afholdt de nødvendige møder.

3 Udvikling af adfærd

Dette kapitel omhandler den udvikling af adfærd, der har fundet sted for henholdsvis FKK-eleven, FKK-forældrene, hjemskolelærerne og hjemskoleeleverne som følge af den viden, de har tilegnet sig på grund af FKK-forløbet.

3.1 Omgivelsernes støtte

Indsatsteorien beskriver, at FKK-forældrenes, hjemskolelærernes og hjemskoleelevernes viden om støtte til FKK-eleven skal føre til, at de støtter FKK-eleven bedre.

3.1.1 FKK-forældrenes støtte

Evalueringen viser, at FKK-forløbet har ført til, at mange FKK-forældre er blevet markant bedre til at støtte FKK-eleven, og at de fleste af FKK-eleverne får den støtte fra FKK-forældrene, de har behov for. Evalueringen danner i den forbindelse grundlag for at pege på flere træk ved udviklingen i FKK-forældrenes adfærd, som støtter FKK-eleven. Ifølge FKK-forældrene selv handler dette om, at de er blevet mere konsekvente, strukturerede og bedre til at sætte tydelige grænser for FKK-eleven. En FKK-forælder forklarer i det følgende, hvordan de er blevet bedre til at sætte tydelige grænser, og at det netop er det, FKK-eleven har haft brug for:

Det er måden, vi går til ham på. Vi lader være med at komme med lange udredninger og forklaringer, "du kan jo nok forstå", og sådan nogle ting. [...] i stedet for at forklare, at det gør ondt, når du (FKK-eleven) slår ham (en ven), så bare sig, du skal holde dine arme og ben for dig selv. Så ved han, hvad det handler om, og så var der ikke mere i det. Ingen skældud, ingen, der hidser sig op, bare én sætning var fint, så rettede han egentlig ind efter det.

Der er dog forskelle på, hvor stor en udvikling der har fundet sted. To forhold har haft betydning for graden af udvikling:

Det første forhold er relationen mellem FKK-forældrene til en given FKK-elev. Ifølge FKK-forældrene er en god relation grundlaget for, at FKK-forældrene i tilfælde af uenighed kan tale sig frem til, hvordan støtten til FKK-eleven skal foregå. FKK-forældrene fortæller i den forbindelse, at det gælder for flere, at de ikke kun arbejder på at blive bedre til at støtte FKK-eleven, men at de ved siden af FKK-forløbet også kæmper med et sårbart parforhold, som kan betyde, at uenigheder med hensyn til etableringen af fx en mere struktureret og konsekvent tilgang til FKK-eleven bliver tilsidesat. I den forbindelse peger evalueringen i øvrigt på, at FKK-lærerne er opmærksomme på, at FKK-forældrenes indbyrdes relation har stor betydning for FKK-forældrenes støtte til FKK-eleven. Flere FKK-forældre fortæller således, at FKK-lærerne er gode til at identificere de forhold, som er lidt skrøbelige, og at de formår at gøre FKK-forældrene opmærksomme på, at de har behov for hjælp til at styrke parforholdet, hvis de skal løse udfordringen omkring FKK-eleven.

Det andet forhold er opfølgningen på FKK-forældrenes støtte til FKK-eleven. Som det fremgår af afsnittet om gennemførelsen af opfølgningsforløbet, er det meget forskelligt, hvordan opfølgningsforløbet er blevet gennemført. I de tilfælde, hvor der kun er blevet afholdt et enkelt eller to netværksmøder, oplever hjemskolelærerne, at nogle af FKK-forældrene har haft svært ved at fastholde støtten til FKK-eleven. En hjemskolelærer formulerer det på følgende måde:

[...] det, jeg savner, det er simpelthen det her med opfølgning, den er virkelig, virkelig vigtig. Jeg kan da forestille mig, at der er mange af de familier, hvor de her to møder ikke er nok.

Hjemskolelærerne peger i den forbindelse på, at den manglende opfølgning fører til, at nogle af FKK-forældrene falder tilbage til gamle adfærdsmønstre, som gør, at FKK-eleverne ikke længere får den støtte, de har behov for.

3.1.2 Hjemskolelærernes støtte

Evalueringen peger på, at en stor del af hjemskolelærerne er blevet bedre til at støtte FKK-eleverne, og tilsvarende, at FKK-eleverne får den støtte fra hjemskolelærerne, de har behov for. Udviklingen i hjemskolelærernes støtte kommer fx til udtryk, ved at de er blevet bedre til at indgå små særaftaler for FKK-eleverne. Særaftalerne kan være af forskellig karakter og kan omhandle såvel undervisningen som frikvartererne. En FKK-forælder fortæller fx, at en FKK-elev i forbindelse med frikvartererne har fået mulighed for at tegne og lave lektier sammen med en kammerat og en inklusionspædagog et par gange om ugen i et gammelt skolekøkken. FKK-forælderen fortæller i den forbindelse, at særaftalerne har medført, "at hele dagen ikke bliver ødelagt af det store frikvarter" (FKK-forælder), der ofte kan være kilde til konflikter og tilspidsede situationer, som er svære at håndtere for FKK-eleven.

Evalueringen peger desuden på, at den positive udvikling i hjemskolelærernes støtte ikke nødvendigvis skal ses som et udtryk for, at hjemskolelærerne er begyndt at bruge mere tid på at støtte FKK-eleven. Evalueringen peger i stedet på, at udviklingen i hjemskolelærernes støtte snarere skal ses som et udtryk for, at de er blevet mere bevidste om, hvilken form for støtte FKK-eleven har brug for. En hjemskolelærer formulerer det på følgende måde:

Jeg ved ikke, om han får mere støtte, men jeg tror, at han får mere rigtig støtte. Jeg tror, at han fik rigtig meget støtte, bare ikke på den måde. Der var alle mulige, der gjorde noget hele tiden, det var bare ikke det rigtige.

I forlængelse af ovennævnte viser evalueringen dog også, at der er FKK-forældre, som oplever, at det ikke er alle hjemskolelærere, som giver FKK-eleven den nødvendige støtte. I den forbindelse fortæller FKK-forældrene, at hjemskolelærerne i en periode har været bedre til at støtte FKK-eleven, men at støtten derefter er aftaget. Som det var tilfældet i afsnittet om udviklingen i FKK-forældrenes støtte, peger evalueringen også i denne sammenhæng på, at variationen i hjemskolelærernes støtte hænger sammen med den måde, som samarbejdet med FKK-lærerne og opfølgingsforløbet er blevet gennemført på, og at det er vigtigt, at der bliver fulgt op på hjemskolelærernes støtte til FKK-eleven, hvis den skal fastholdes efter 16-ugersforløbet.

3.1.3 Hjemskoleelevernes støtte

Evalueringen viser, at klassemøderne har medvirket til, at hjemskoleeleverne er blevet bedre til at støtte op omkring FKK-eleven, og flere af FKK-eleverne får den nødvendige støtte. Ifølge hjemskolelærerne og FKK-forældrene kommer dette til udtryk på flere måder:

Hjemskolelærerne fremhæver blandt andet, at hjemskoleeleverne er blevet bedre til at håndtere nogle af de situationer omkring FKK-eleven, som tidligere har resulteret i konflikter. Hjemskoleeleverne er fx blevet bedre til at trække sig fra FKK-eleven i tilspidsede situationer, hvis det er det, FKK-eleven har behov for.

FKK-forældrene fremhæver desuden, at hjemskoleeleverne i langt højere grad inddrager FKK-eleven i det sociale fællesskab:

Ja, han er en del af klassen, før var han sådan lidt udstødt og tissede i bukserne, det var rigtig skidt det hele, og han blev drillet. [...] da han kom tilbage, så var han inkluderet. Det var han, han var med i fællesskabet igen.

I forlængelse af ovennævnte fortæller flere FKK-forældre endvidere, at deres barn er begyndt at se de andre hjemskoleelever i fritiden. En FKK-forælder sætter ord på udviklingen:

[...] i sommerferien har han haft mellem et og fire børn sovende hjemme hver dag, og telefonen ringer hele tiden. Taget i betragtning af at for et år tidligere var der nul, han turde ikke engang gå ud på vejen, fordi han var bange for at mødes med nogen og skulle konfronteres med dem.

Evalueringen viser dog også, at hjemskoleelevernes viden som følge af klassemøderne ikke nødvendigvis fører til, at de støtter FKK-eleven bedre, og at der er forhold, som har afgørende betydning for dette. Hjemskolelærerne fortæller således, at det har været vigtigt for udviklingen i støtten til FKK-eleverne, at der er en gruppe "stærke" hjemskoleelever i klassen, som så at sige viser vejen for de andre, og som sikrer, at der er bred opbakning. I den forbindelse taler hjemskolelærerne endvidere om, at der kan være en form for vendepunkt, hvor opbakningen og støtten forsvinder. Hjemskolelærerne fortæller, at årsagen til et sådant vendepunkt blandt andet kan hænge sammen med, at tilkomsten af nye elever kan ændre på den sociale balance i klassen, da de nye elever ikke har samme kendskab til FKK-eleven og det forløb, som FKK-eleven har været igennem.

3.2 FKK-elevens adfærd

Indsatsteorien beskriver, at FKK-elevens viden om henholdsvis egne udfordringer, ressourcer og kompetent adfærd i kombination med forbedret støtte fra omgivelserne skal føre til, at FKK-eleven får en mere kompetent adfærd.

Evalueringen giver indtryk af, at der er en stor gruppe FKK-elever, som har gjort store adfærdsmæssige fremskridt, og at de har fået en kompetent adfærd. En adfærd, som dog også viser, at FKK-eleverne fortsat har mindre udfordringer.² Evalueringen viser, at FKK-elevernes adfærdsmæssige udvikling kommer til udtryk på forskellig vis. På trods af den forskelligartede udvikling er det muligt at pege på en række udviklingstræk, som FKK-forældre og hjemskolelærere i særlig grad fremhæver:

- At FKK-eleverne er blevet bedre til at gå væk fra konflikter
- At FKK-eleverne er blevet bedre til at give plads til andre
- At FKK-eleverne er blevet bedre til at lytte til andre
- At FKK-eleverne er blevet bedre til at tage ansvar
- At FKK-eleverne er blevet bedre til kun at diskutere, når det er relevant
- At FKK-eleverne er blevet bedre til at imødekomme krav med det samme

En FKK-forælder sætter ord på, hvordan den adfærdsmæssige udvikling med hensyn til at imødekomme krav kan komme til udtryk i skolen:

[...] der er en verden til forskel, siger hans lærere, fra før til nu. Der bliver skrevet sjældent i kontaktbøgerne. Nu vokser træerne ikke helt ind i himlen, så der kan altså godt være lidt en gang imellem, hvor han fx går fra klassen. Men før, der gik han jo bare hele tiden, han gik bare ud, så det er jo noget, han har lært.

Som det fremgår af citatet, oplever FKK-forælderen, at FKK-eleven har udviklet sig meget, men også, at der stadig er problemer, om end ikke i samme omfang som tidligere. Citatet giver således et billede af såvel de positive udviklingstræk som de mindre udfordringer, som flere FKK-forældre og hjemskolelærere oplever, at FKK-eleverne fortsat har.

Der er dog en mindre gruppe FKK-elever, som ikke har gjort så store fremskridt, og som derfor fortsat har store udfordringer.

Evalueringen peger på, at variationen i FKK-elevernes udvikling hænger sammen med den viden, som FKK-eleverne har fået som følge af deres deltagelse i de forskellige aktiviteter i FKK-forløbet.

² Evalueringen har vist, at enkelte FKK-elever under FKK-forløbet er startet på medicinsk behandling som følge af et udredningsforløb i andet regi. I disse tilfælde kan det være svært at vurdere, om det er FKK-elevens deltagelse i de forskellige aktiviteter eller den medicinske behandling, der har ført til, at FKK-eleven har fået en mere hensigtsmæssig adfærd.

Derudover peger evalueringen på, at støtten fra FKK-forældrene, hjemskolelærerne og hjemskoleeleverne er vigtig for udviklingen i FKK-elevens adfærd. Ifølge hjemskolelærerne kommer betydningen af støtten ikke mindst til udtryk i de situationer, hvor der sker tilbagefald i forbindelse med støtten, fx som følge af, at de nødvendige opfølgingsmøder ikke er blevet afholdt. En hjemskolelærer forklarer det på følgende måde:

[...] jeg synes også, at der er nogle ting, hvor der har været tilbagefald, og det er helt klart, fordi familien derhjemme også har haft tilbagefald. Der skal jo meget lidt til ved sårbare familier, så vælter det hele også for barnet, og så smitter det af på alt det, der foregår i skolen, og så sårbart er det her barn i hvert fald.

4 Inklusion af FKK-eleven

Indsatsteorien beskriver, at udviklingen i adfærden hos FKK-eleven i sidste ende skal føre til, at FKK-eleven er inkluderet i almenmiljøet.

På baggrund af de data, EVA har fået tilvejebragt af FKK om FKK-eleverne, der har deltaget og afsluttet et FKK-forløb i skoleåret 2011/2012, fremgår det, at 30 ud af 33 FKK-elever er i almenmiljøet efter endt FKK-forløb. Dette antal er i overensstemmelse med rapportens tidligere kapitler, som viser, at insatsteorien langt hen ad vejen virker som antaget.

Rapportens tidligere kapitler har dog også vist, at FKK-forløbet ikke i alle tilfælde har ført til de ønskede delresultater, og at FKK-forløbet har plads til enkelte forbedringer. I tråd med variationen i udbyttet af FKK-forløbet viser evalueringen, at der blandt FKK-forældrene og hjemskolelærerne er forskel på, hvordan de ser på den fortsatte inklusion af FKK-eleverne i almenmiljøet, og at der blandt flere af FKK-forældrene og hjemskolelærerne fortsat er usikkerhed om, hvorvidt almenmiljøet er det rette sted for FKK-eleven at være. Fx mener nogle hjemskolelærere, at overgangen fra 16-ugersforløbet til opfølgingsforløbet er for stor, og at FKK-eleverne har behov for en tættere støtte, end de får i opfølgingsforløbet, for at holde den positive udvikling ved lige. Andre FKK-forældre og hjemskolelærere mener, at nogle FKK-elevens udfordringer er så store, at de har brug for mere støtte, end et FKK-forløb kan give, fx i form af et behandlingstilbud.

Ovennævnte ændrer dog ikke på, at det overordnede billede, som evalueringen tegner af FKK-forløbet, er meget positivt, og at FKK-forløbet i mange tilfælde er en brugbar indsats, som støtter op omkring de udsatte elever, og som derved er med til at sikre, at de kan forblive i almenmiljøet.

Nuancering af FKK's formål

Afslutningsvis skal det nævnes, at der udover den fysiske tilstedeværelse af FKK-eleven i almenmiljøet ikke foreligger andre succeskriterier for, hvornår en elev lever op til formålet om at være inkluderet i almenmiljøet, eksempelvis hvordan eleven skal indgå i almenmiljøet. Der er i denne evaluering flere eksempler på forhold, der vil kunne nuancere FKK's formål, fx FKK-elevens trivsel i skolen, herunder relationen til hjemskolelærerne og hjemskoleeleverne.

Derudover er der i interviewene fremkommet andre vurderinger af udbyttet af FKK-forløbet, end det nuværende formål rummer. Særligt omhandler dette en styrket relation mellem FKK-eleven og dennes forældre, herunder en bedre støtte og forståelse af barnet.

På den baggrund kan det være brugbart at udfolde og nuancere formålet med FKK, så det i højere grad indfanger udbyttet, som det opleves af brugerne af tilbuddet, medarbejderne på FKK og samarbejdspartnerne.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 35 55 01 01
F 35 55 10 11

E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.